

**Kliimaministri määruse „Ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ning maksumuse määramise kord“ eelnõu  
SELETUSKIRI**

## **1. Sissejuhatus**

Määruse eelnõu koostamise vajaduse tingis uus ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadus (edaspidi *ÜVVKS*). Määrus kehtestatakse *ÜVVKS* § 43 lõike 3 alusel ja selles sätestatakse ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ning maksumuse määramise kord.

*ÜVVKS* § 43 reguleerib ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse ebaseaduslikku kasutamist, ühtlasi määratletakse ebaseadusliku ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni (edaspidi *ÜVVK*) teenuse kasutamine. *ÜVVKS* kohaselt loetakse ühisveevärgist vee võtmine ja ühiskanalisatsiooni abil reo- ja sademevee ärajuhtimine ebaseaduslikuks, kui selleks puudub õiguslik alus või kui tegu on järgmiste rikkumistega:

- 1) torustikule, sulguritele või vee- või reoveemõõdusõlmele vee-ettevõtja pandud plommid on eemaldatud või rikutud, välja arvatud *ÜVVK* eeskirjaga lubatud eemaldamised;
- 2) joogi- või reoveearvesti taatlusmärgis on eemaldatud või rikutud;
- 3) tarbimiskoha veevärgile on enne veearvestit monteeritud veevõttu võimaldav ühendus;
- 4) reovett purgitakse vee-ettevõtja loata;
- 5) näitusid on moonutatud;
- 6) sademevett juhatakse omavoliliselt ühiskanalisatsiooni;
- 7) toimub muu tegevus, mille eesmärk on kasutada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenust selle eest kehtestatud tasu maksmata.

Tegemist on avatud loeteluga, mistõttu tuleb muude tegevuste korral kaaluda ebaseadusliku kasutamise hindamiseks eelkõige asjaolu, kas selleks puudus õiguslik alus või tegu oli suunatud *ÜVVK* teenuse tarbimisele selle eest kehtestatud hinda maksmata. Ebaseaduslikuks loetakse *ÜVVK* teenuse kasutamine ka juhul, kui isik tarbib teenust õigusliku aluseta, milleks loetakse eelkõige teenuslepingu puudumist vee-ettevõtjaga.

*ÜVVKS* § 43 lõike 2 kohaselt hüvitab ebaseaduslikult *ÜVVK* teenust kasutav isik vee-ettevõtjale ebaseaduslikult kasutatud teenuse maksumuse, ebaseadusliku kasutamisega tekitatud kahju ning vee-ettevõtja tehtud mõistlikud kulutused.

*ÜVVKS* § 43 lõike 3 kohaselt kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega ebaseaduslikult kasutatud *ÜVVK* teenuse mahu ning ebaseaduslikult kasutatud *ÜVVK* teenuse maksumuse määramise korra. *ÜVVKS* kohaselt ei määra omavalitsusüksus ebaseaduslikult kasutatud *ÜVVK* teenuse mahu ja maksumuse määramise korda, kuna vastavad alused ei sõltu piirkondlikust eripärast ega *ÜVVK* erisustest, mistõttu ebaseaduslikult kasutatud teenuse mahu ja maksumuse arvestamise ühesugused alused tuleb kehtestada kogu riigis. Ebaseadusliku tarbimisega seotud ühtsed alused tagavad ka tarbijate võrdse kohtlemise, sest ei ole tähtis, kas ebaseaduslik tarbimine leidis aset väikeses, 50 inimesega külas või mõnes suuremas linnas.

Kehtivad õigusnormid ei reguleeri riiklikul tasandil ebaseaduslikult kasutatud *ÜVVK* teenuse mahu ning maksumuse määramise korda. Kuni 30.06.2023 kehtinud *ÜVVKS* § 8 lõike 4 punkti 5 kohaselt oli omavoliliselt võetud vee ja omavoliliselt ärajuhitud reo-, sademe- ja drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee määratlus ning nende mahu ja maksumuse määramise kord kehtestatud kohaliku omavalitsuse (KOV) poolt *ÜVVK* kasutamise eeskirjaga. Selleks, et tagada tarbijate võrdne kohtlemine, on aga vaja, et ebaseaduslikult kasutatud *ÜVVK* teenuse mahu ja maksumuse arvestamise puhul kehtiksid kogu riigis ühtsed alused.

ÜVVKga ebaseaduslik liitumine ja selle ebaseaduslik kasutamine tähendab ühelt poolt, et isik tarbib ÜVVK teenust ilma selle eest õiglast tasu maksmata, kuid teisalt on ebaseaduslikud ühendused suureks ohuks inimese tervisele ja ümbritsevale keskkonnale. Näiteks kui sademeveetorustiku külge ühendatakse ebaseaduslikult reoveetorustik, jõuab ärajuhitav reovesi veekogusse sademeveelaskme kaudu, kus puuduvad reovee puhastamiseks vajalikud puhastusseadmed (puhastamata reovesi jõuab keskkonda).

Määruse eelnõu on ette valmistanud Keskkonnaministeeriumi veosakonna nõunik Raili Kärmas (teenistussuhe on lõppenud) ja edasi menetleb eelnõu Kliimaministeeriumi veosakonna nõunik Anni Mandel (tel 605 1257, [anni.mandel@kliimaministeerium.ee](mailto:anni.mandel@kliimaministeerium.ee)). Eelnõu keeletoimetaja oli Kliimaministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (tel 626 2953, [aili.sandre@kliimaministeerium.ee](mailto:aili.sandre@kliimaministeerium.ee)). Määruse eelnõu õigusekspertiisi on teinud Kliimaministeeriumi õigusosakonna nõunik Elina Lehestik (tel 626 2904, [elina.lehestik@kliimaministeerium.ee](mailto:elina.lehestik@kliimaministeerium.ee)).

## 2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu aluseks on 2022. a koostatud uuringu<sup>1</sup> „Ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ja maksumuse arvestamise alused“ tulemused. Töö tehti koostöös Keskkonnaministeeriumi kokku kutsutud projektmeeskonnaga, kuhu kuulusid Eesti Vee-ettevõtete Liidu, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Eesti Keemiatööstuse Liidu ja Eesti Toiduainetööstuse Liidu, Keskkonnaministeeriumi ja Konkurentsiameti esindajad. Töö käigus selgus, et kuigi kohaliku omavalitsuse (edaspidi KOV) tasandil on meetodikad kehtestatud ÜVVK kasutamise eeskirjades, siis tegelikkuses need ei toimi ning seetõttu neid ka ei kasutata. KOVide meetodikatel on mitmeid vajakajäämisi: need ei erista füüsilist ja juriidilist isikut ning kujunevad hüvitiste summad on eraisikule ebaseaduslikult suured, ulatudes kümnetesse tuhandetesse eurodesse. Eeskirjad ei näe ette olemasolevate tarbimisandmete kasutamist (kui vesi või reovesi on arvesti näidu alusel mõõdetud) ning puuduvad vaakumkanalisatsioonile eraldi tingimused meetodikates, kuigi vaakumkanalisatsiooni juhitud sademevee koguste tegeliku mahtu oleks võimalik välja selgitada. Eeskirjad ei näe ette ebaseadusliku ülennormatiivse reovee kanaliseerimise koguste väljaselgitamist ega maksustamist. Olemasoleva olukorra ja KOVide meetodikate plusside-miinuste analüüsi ja välisriikide praktikaga võrdluse alusel töötati uuringu käigus välja ebaseadusliku ÜVVK teenuse mahu ja maksumuse määramiseks ühtne meetodika, mis on käesoleva määruse eelnõu aluseks.

Eelnõukohane määrus koosneb kuuest paragrahvist.

**Paragrahv 1** sätestatakse määruse reguleerimisala. Määrusega kehtestatakse ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ning ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse eest maksumuse määramise kord, mille järgimine on kohustuslik kõigile vee-ettevõtjatele.

**Paragrahv 2** käsitleb ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise akti koostamist. Vee-ettevõtja esindaja koostab ÜVVK teenuse ebaseadusliku kasutamise tuvastamisel vastavasisulise akti ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isiku või tema esindaja juuresolekul. Kui ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isik või tema esindaja ei viibi akti koostamise juures või keeldub sellele allakirjutamisest, koostatakse akt tunnistaja juuresolekul.

---

<sup>1</sup> Keskkonna lahendused OÜ. Ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ja maksumuse arvestamise alused. Tallinn, 2022. <https://kliimaministeerium.ee/merendus-veekeskond/vesi/uuringud-ja-aruanded>.

**Paragrahvis 3** loetletakse andmed, mis peavad kindlasti sisalduma ÜVVK teenuse ebaseadusliku kasutamise aktis. Lõike 1 kohaselt peab aktis olema märgitud akti koostamise aeg ja koht; selle vee-ettevõtja nimi ja aadress, kelle esindaja koostab akti; akti koostanud isiku ametinimetuse ning ees- ja perekonnanime; ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isiku nimi ja kontaktandmed või tema esindaja nimi, kontaktandmed ning andmed tema volituse tõendava dokumendi kohta; ÜVVK teenuse ebaseadusliku kasutamise asukoht; ÜVVK teenuse ebaseadusliku kasutamise kirjeldus ja võimalusel skeem; informatsioon ÜVVK kasutamise lepingu tingimuste rikkumiste ja teenuse ühenduse katkestamise kohta. Kui ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isik või tema esindaja ei viibi akti koostamise juures või keeldub aktile allakirjutamisest, peab akt sisaldama ka juuresoleva tunnistaja nime ja kontaktandmeid.

Lõike 2 kohaselt tuleb aktile lisada ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isiku või tema esindaja seletuskiri.

Lõike 3 kohaselt allkirjastavad akti selle koostaja (vee-ettevõtja esindaja), ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isik või tema esindaja või nende puudumisel tunnistaja.

Lõike 4 kohaselt ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isiku või tema esindaja aktile allakirjutamisest keeldumise korral nõutakse temalt kirjalik seletus allakirjutamisest keeldumise kohta. Kui ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud isik või tema esindaja keeldub kirjaliku seletuse andmisest, teeb akti koostaja akti sellekohase märke.

Lõike 5 kohaselt võib akti koostaja ehk vee-ettevõtja esindaja ebaseadusliku teenuse kasutamise tuvastamisel kohe katkestada ebaseadusliku ühisveevärgi ühenduse. Ühiskanalisatsiooni ühenduse katkestamine ebaseadusliku teenuse kasutamise tuvastamisel aga ei ole keskkonnakaitselistest kaalutlustest tulenevalt kohe lubatud. Ühiskanalisatsiooni ühenduse katkestamine vee-ettevõtja poolt on lubatud alles pärast seda, kui on tagatud keskkonna saastumise vältimine.

Lõike 6 kohaselt peab akti koostaja (vee-ettevõtja esindaja) ebaseadusliku reovee ärajuhtimise tuvastamisel sademeveekanalisatsiooni reostusjuhtumist viivitamata teatama Keskkonnaametile. Sellisel juhul tuvastab Keskkonnaamet rikkumise ja nõuab vajaduse korral välja veesaastetasu.

**Paragrahvi 4** lõigetes 2, 3 ja 4 sätestatakse ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse mahu määramise meetodika eraldi nii ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgiteenuse mahu (sh ebaseaduslikult tuletõrjehüdrantist ammutatud ühisveevärgi vee mahu), reovee ärajuhtimise teenuse mahu (sh ühis- ja lahkvoolesesse kanalisatsiooni ja sademeveekanalisatsiooni juhitud reovee mahu) kui ka sademevee, drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee kanaliseerimise reovee- või sademeveekanalisatsiooni mahu arvutamiseks. Kuivõrd ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse § 43 lõike 1 punkti 7 alusel käsitatakse ebaseaduslikuks reovee ärajuhtimiseks ka juriidilise isiku poolt ebaseaduslikult ühiskanalisatsiooni juhivat ülenormatiivset reovett, siis on lõikes 5 toodud ka meetodika ebaseadusliku ülenormatiivse reovee ärajuhtimise teenuse mahu arvutamiseks.

Ebaseadusliku ÜVVK teenuse puhul on eelnõukohases määruses määratletud põhimõte maksustada tagasiulatuvalt tegelik tuvastatud ebaseadusliku ühenduse kestus (arvutatakse ajast, mil ühendus tehti), kuid mitte rohkem kui 12 kuud, ajutise veevõtu korral tuletõrjehüdrantidest mitte rohkem kui üks ööpäev.

Paragrahvi 4 lõigetes 2, 3, 4 ja 5 toodud ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse mahu määramise meetodikate põhimõtted on järgmised:

- Ebaseadusliku ühisveevärgiteenuse mahu (sh ebaseaduslikult tuletõrjehüdrandist ammutatud ühisveevärgiteenuse mahu) ning ebaseadusliku reovee ärajuhtimise teenuse mahu (sh nii ühis- kui ka lahkvoolsesse kanalisatsiooni ja sademeveekanaliseerimise juhitud reovee mahu) arvutamiseks on eraldi meetodikad juhuks, kui tegelikud tarbimismahud on teada ning juhuks, kui tegelikku tarbimist mõõdetud ei ole.
- Tegelik tarbimismahude olemasolul tuleb lähtuda nii füüsilise kui ka juriidilise isiku puhul teadaolevast tarimisest ja kasutada arvutustes karistuskoeffitsienti 10 (ehk lähtuda 10-kordsest teadaolevast tarimisest). Näiteks kui reoveeühendus on ebaseaduslik, aga veetarbimine on ebaseadusliku reovee ärajuhtimise perioodil mõõdetud ja arveldatud, siis tuleb võrdsustada ebaseaduslik reovee ärajuhtimise teenuse tarbimine vastava veetarbimisega ja korrutada see läbi karistuskoeffitsiendiga 10.
- Kui tegelikku tarbimist mõõdetud ei ole, kohalduvad füüsilisele ja juriidilisele isikule erinevad meetodikad ebaseadusliku ühisveevärgi ja reovee ärajuhtimise teenuse mahu arvutamiseks.
  - Füüsilise isiku puhul tuleb lähtuda 10-kordsest elamuühiku arvestuslikust tarimisest ebaseadusliku ühenduse perioodil, arvestades ühiktarbimisega  $q=100$  L/in/ööp ja keskmise leibkonna suurusega ( $N = 2,2$  in 2020. a seisuga). Vee-ettevõtjal on kaalutusõigus vähendada leibkonna suurust ja kasutada  $N = 1$ , kui on tõestatud, et ebaseadusliku ühendusega varustatud elamuühikus elas ja tarbis ühenduse perioodil ühisveevärgi ja -kanaliseerimise teenust vaid üks inimene.
  - Juriidilise isiku puhul tuleb ebaseadusliku ühisveevärgiteenuse kasutamise korral lähtuda veetoru (või hüdrandi) läbilaskevõimest avamise, plommi eemaldamise, rikkumise või ühenduse kohas arvestusega, et ühendustoru töötab kogu ristlõikega 12 h/ööp vee voolukiirusega 0,5 m/s. Veearvesti ja veemõõdusõlme plommide rikkumise või eemaldamise või veearvesti näitude moonutamise korral võetakse läbilaskevõime määramisel aluseks veearvesti arvestuslik siseläbimõõt. Ebaseadusliku reovee ärajuhtimise teenuse puhul leitakse ebaseadusliku teenuse maht ühisveevärgist või muust veeallikast (sõltuvalt vee saamise kohast) suubuva veetoru läbilaskevõime järgi või survekanaliseerimistoru või survetorule paigaldatud vooluhulgaarvesti või -mõõduri arvestusliku siseläbimõõdu järgi, kusjuures vee-ettevõtjale jääb õigus kasutada etteantud voolukiiruse 0,5 m/s asemel täpsustatud voolukiirust, sõltuvalt reoveepumpla võimsusest ja tootlikkusest.
- Kui ebaseaduslik ühendus ühisveevärgiga (või tuletõrjehüdrandiga) või ühiskanalisatsiooniga tehti ajutisena näiteks mahutite täitmise või tühjendamise (purgimise) ajaks, tuleb lähtuda mahu arvutustes täidetud või tühjendatud mahuti 15-kordsest mahust. Kui ajutise veevõtu puhul tuletõrjehüdrandist ei ole mahuti mahtu võimalik tuvastada või ühendus rajati veekasutuseks kohapeal (nt liuväljajää rajamiseks), lähtutakse arvutustes hüdrandi läbilaskevõimest ja ebaseadusliku ühenduse kestusest mitte rohkem kui 24 tundi (hüdrandi tootlikkus).
- Ebaseadusliku sademevee, drenaaživee ning muu pinnase- ja pinnavee ärajuhtimise reovee- või sademeveekanaliseerimise teenuse mahu arvutamiseks on eraldi meetodikad juhuks, kui tegelikud tarbimismahud on teada, ning juhuks, kui tegelikku tarbimist ei ole mõõdetud.
- Kui vaakumkanaliseerimise juhitud sademevee koguste tegeliku mahu väljaselgitamine on võimalik, tuleb arvestada tegelike mahude ja karistuskoeffitsiendiga 10 (ebaseadusliku teenusekasutuse maht võrdsustada 10-kordse ebaseadusliku ühenduse perioodil tuvastatud sademevee, drenaaživee jms ärajuhtimise mahuga).
- Kui tegelikud mõõtmisandmed puuduvad, tuleb lähtuda 10-kordsest arvestuslikust sademete hulgast pindalaühiku kohta, eristades kõvakattega pindu (äravoolutegur  $k = 1$ ) ja muid pindasid (äravoolutegur  $k = 0,15$ ).
- Ebaseaduslikul ülenormatiivse reovee juhtimisel ühiskanalisatsiooni (sh lepingulise

liitumispunkti kaudu) juriidilisest isikust tarbija puhul on mahu arutamiseks eraldi meetodikad juhuks, kui ühiskanalisatsiooni juhitud reoveekogus on mõõdetud, ning kui ühiskanalisatsiooni juhitud reoveekogused ei ole mõõdetud.

- Kui ühiskanalisatsiooni juhitud reoveekogus on mõõdetud (kas vee- või kanalisatsioonitorustikule paigaldatud vooluhulgaarvesti või -mõõtu näidu alusel), võrdsustatakse ebaseadusliku reovee ärajuhtimise maht 10-kordse ebaseadusliku reovee ärajuhtimise perioodil tarbitud teenuse mahuga (ehk lähtutakse 10-kordsest teadaolevast tarbimisest).
- Kui ühiskanalisatsiooni juhitud reoveekogused ei ole mõõdetud, määratakse maht ühisveevärgist või muust veeallikast (sõltuvalt vee saamise kohast) suubuva veetoru läbilaskevõime järgi või survekanalisatsioonitoru või survetorule paigaldatud vooluhulgaarvesti või -mõõtu arvestusliku siseläbimõõdu järgi, kusjuures vee-ettevõtjale jääb õigus kasutada etteantud voolukiiruse 0,5 m/s asemel täpsustatud voolukiirust, sõltuvalt reoveepumpla võimsusest ja tootlikkusest.

**Paragrahvis 5** on sätestatud ebaseaduslikult kasutatud ÜVVK teenuse maksumuse määramise alused. Ebaseadusliku teenuse maksumuse arvutamisel lähtutakse vastavas piirkonnas kehtivatest ÜVVK teenuse hindadest koos käibemaksuga. Lõigetes 2, 3 ja 4 täpsustatakse ebaseadusliku ühisveevärgiteenuse (tasu võetud joogivee eest), reovee ärajuhtimise teenuse ning sademe-, дренаaži- vms pinnasevee ärajuhtimise teenuse maksumuse arvutamise alused ning lõikes 5 ebaseadusliku ülenormatiivse reovee ärajuhtimise teenuse maksumuse arvutamise alused. Ebaseadusliku ühisveevärgiteenuse, reovee ärajuhtimise teenuse ning sademe-, дренаaži- vms pinnasevee ärajuhtimise teenuse maksumuse arvutamisel võetakse arvesse eelnõukohase määruse § 4 lõigetes 2, 3 ja 4 esitatud meetodikate alusel leitud ebaseadusliku ÜVVK teenuse maht ja piirkonnas kehtivad ÜVVK teenuse hinnad.

Ebaseadusliku ühisveevärgiteenuse maksumuse ehk hüvitise arvutamisel lisatakse hüvitisele ka tasu selle kanaliseerimise eest (lähtudes kehtestatud tasust reovee ärajuhtimise teenuse eest), kui omavoliliselt kasutatud vett oli võimalik kanaliseerida ühiskanalisatsiooni ning see ei kajastunud kanalisatsioonitorustikule paigaldatud vooluhulgaarvesti või -mõõtu näidu alusel kanalisatsiooniteenuse maksumuses.

Ebaseadusliku reovee ärajuhtimise teenuse maksumuse arvutamisel lisanduvad teenuse maksumusele ka kõikvõimalikud õigusaktide alusel määratud trahvid ja keskkonnatasud (nt suurendatakse hüvitist vee-ettevõtja makstud suurendatud keskkonnatasu ja tavapärase keskkonnatasu vahe võrra) juhul, kui toimub reovee ärajuhtimine sademeveekanalisatsiooni.

Kui sademevesi juhitakse sademeveekanalisatsiooni, mille kasutamisele on kehtestatud eraldi tasu sademevee ärajuhtimise eest, lähtutakse ebaseadusliku sademe-, дренаaži- vms pinnasevee ärajuhtimise teenuse maksumuse arvutamisel sellest tasust.

Ebaseadusliku ülenormatiivse reovee ärajuhtimise teenuse maksumus arvutatakse, võttes arvesse eelnõukohase määruse § 4 lõikes 5 toodud meetodika alusel leitud ebaseadusliku kanalisatsiooniteenuse mahtu ja vee-ettevõtja opereerimispiirkonnas vastavalt reostusgrupile ülenormatiivse saastatuse eest kehtivat tasu. Kui tuvastatud ülenormatiivne reoainete sisaldus ületab vee-ettevõtja tegevuspiirkonnas kõige kõrgemale reostusgrupile vastavat reostusastet, on vee-ettevõtjal õigus rakendada piirkonnas kehtestatud täiendavaid sanktsioone.

Ebaseadusliku ÜVVK teenuse mahu arutamise meetodikad on välja töötatud eesmärgiga, et kujunev hüvitise summa oleks piisavalt tõhus, et inimesi ja ettevõtjaid distsiplineerida ja rikkumisi ennetada, ning proportsionaalne (eristatakse füüsilist ja juriidilist isikut).

**Paragrahv 6** kehtestatakse määruse jõustumise aeg. Määrus jõustub tagasiulatuvalt alates ÜVVKSi jõustumise kuupäevast ehk alates 1. juulist 2023. a. Kuivõrd ebaseadusliku ÜVVK teenuse tuvastamiseks on vajalik koostada akt, mille sisulised vorminõuded määratletakse käesolevas määruses, siis on määrusesse lisatud säte, mille kohaselt loetakse perioodil 1. juuli 2023 kuni käesoleva määruse avaldamiseni Riigi Teatajas, koostatud ebaseadusliku ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse kasutamise aktid õiguspärasteks, kui need on koostatud akti koostamise hetkel kohaliku omavalitsuse üksuses kehtinud korra alusel.

### **3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele**

Eelnõukohane määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisega. Tegemist on riigisisese regulatsiooniga, mille eesmärk on sätestada riigisisestelt ühtsed alused ebaseaduslikult kasutatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenuse mahu ning maksumuse määramiseks, et tagada tarbijate võrdne kohtlemine.

### **4. Määruse mõju**

Määrus mõjutab kõige enam füüsilistest (üksikisikud ja leibkonnad) ja juriidilistest isikutest (ettevõtted ja asutused) ÜVVK ebaseaduslikke tarbijaid, elanikkonda, vee-ettevõtjaid ja KOVe ning keskkonda. Vee-ettevõtjaid on Eestis kokku ligi 150 ning KOVe on 79. ÜVVK ebaseaduslike tarbijate täpse arvu kohta andmed puuduvad.

**Mõju loodus- ja elukeskkonnale** on väheoluline ja positiivne. Mõju on hinnatud väheoluliseks eelkõige seetõttu, et ebaseaduslikke ÜVVK teenuse tarbijaid on marginaalne osa kogu tarbijate hulgast. Vastutus ÜVVKga ebaseadusliku liitumise ja selle ebaseadusliku kasutamise eest suurendab tõenäoliselt tarbijate hoolsuskohustust ja mõjutab positiivselt elanike käitumisharjumusi, et tagada ÜVVK sihtotstarbeline kasutamine ning ennetada ÜVVK taristu rikkumist. See vähendab ka tõenäosust, et heitvesi suunatakse puhastamata kujul keskkonda. Näiteks võib selline olukord juhtuda siis, kui tarbija ühendab ebaseaduslikult oma reoveekanaliseerimise sademeveekanaliseerimisega.

Kuna ebaseaduslik ÜVVK kasutus võib potentsiaalselt tekitada keskkonna saastumist (nt põhjavee saastumist), mis võib omakorda ohustada elanikkonna füüsilist tervist, siis on määruse eelnõu distsiplineerival toimel ka kaudne positiivne mõju elanikkonna tervisele. ÜVVK teenus on elutähtis teenus, mille kvaliteedist sõltub ka meie elukeskkonna turvalisus.

Kuivõrd määruse distsiplineerival toimel on kaudne positiivne mõju ÜVVK teenuse kulutõhususele (vähem arvestamata vett ja reovett, rohkem kliente), siis see aitab parandada ka ÜVVK teenusepakkuja (vee-ettevõtja) võimet suurendada oma protsesside (nt toorvee kasutus joogivee tootmises ja kemikaalide kasutus reoveekäitluses) ressursitõhusust. Samuti on määruse distsiplineerival toimel kaudne positiivne mõju reoveepuhastitist loodusesse juhitava heitvee kvaliteedile.

Määruse distsiplineerival toimel on kaudne positiivne mõju ÜVVK teenuse kvaliteedile (vee-ettevõtja suutlikkusele), sh ÜVVK taristu seisundile (lekete mahule) ja reovee puhastamise võimele ning heitvee kvaliteedile. Lisaks väheneks eelduslikult keskkonda saastavate rikkumiste arv (nt sademeveekanaliseerimise reovee juhtimine, ülennormatiivse reovee puhastamise juhtimine ja puhastusprotsesside häirimine, sademevee reoveekanaliseerimise juhtimine ja reoveepuhastusprotsesside häirimine). Seega on määruse eelnõul kaudne positiivne mõju looduskeskkonnale, sh merealadele ning pinna- ja põhjavee seisundile (majanduslikust seisukohast vaadates ka kalanduse ja vesiviljelusega tegelemiseks vajalikule keskkonnale). Muu hulgas võib see teoreetiliselt konkreetsetes piirkonnas avaldada positiivset mõju

Natura 2000 aladele ja mitmete looduslike liikide elupaikade seisundile.

**Majanduslik mõju.** Negatiivne majanduslik mõju avaldub üksnes vaid rikkujatele. Eelduslikult esineb rikkumisi harva ja juhuslikult, mistõttu võib seda negatiivset mõju pidada väheoluliseks.

Mõju leibkonna või üksikisiku tuludele-kuludele, tarbimiskäitumisele ning krediidi- ja maksevõimelisusele. Rikkuja jaoks on määruses sätestatud metoodika alusel määratav hüvitis lisakulu ja -kohustus, mis võib mõjutada ka tema krediidi- või maksevõimelisust. Kuna edaspidi peab rikkuja eeldatavalt ametliku kliendilepingu alusel ÜVVK teenuse eest tasuma hakkama, siis ka suureneksid selle võrra tema jooksvad kulud tulevikus. See võib konkreetsest rikkujast üksikisiku ÜVVK teenuse tarbimist tulevikus pigem vähendada, kuna edaspidi peab ta teenuse eest maksma. Ehk nõuete rikkujatele avalduv negatiivne majanduslik mõju sunnib hoiduma kuritarvitustest või hooletusest, mis suunab isikuid käituma seadusekuulekalt. Motiveerivad ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise hüvitise summad võimaldavad suunata tarbijaid kasutama ÜVVK teenust nõuetekohaselt ning suurendavad tõenäosust, et rikkumisi ei toimu. Ebasoovitava negatiivse mõjuna võib määrusekohase metoodika alusel määratud hüvitis madala elatusasemega inimese/leibkonna vaesust mõnevõrra süvendada. Samas ei õigusta madalam sissetulek ebaseaduslikku ÜVVK kasutust ning toimetulekuraskustega inimeste jaoks on olemas muud abimeetmed.

Ülejäänud (seaduslikult ÜVVK teenust tarbivate) klientide kuludele võib määrusekohasel metoodikal olla kaudne vähendav mõju, kuna metoodika distsiplineeriva mõju tõttu väheneks ebaseaduslike tarbijate arv ja suureneks ametlike vee-ettevõtja klientide arv. Arvestamata vee ja reovee osakaalu vähendamine võimaldab vee-ettevõtjal veehinda kauem püsivana hoida ja seega vähem tõsta.

Mõju ettevõtjate kuludele-tuludele, krediidi- ja maksevõimelisusele ning äritegevuse jätkusuutlikkusele. Ebaseaduslikult ÜVVK teenust tarbinud ettevõtja jaoks on määrusekohase metoodika alusel määratav hüvitis lisakulu ning kuna edaspidi peab ta eeldatavalt ametliku kliendilepingu alusel ÜVVK teenuse eest tasuma hakkama, siis ka selle võrra tema jooksvad tegevuskulud tulevikus suureneksid. Samuti võib metoodika alusel määratud hüvitis (lisakohustus) mõjuda negatiivselt ettevõtja krediidi- ja maksevõimelisusele. Neil põhjustel võib metoodikal olla rikkujast ettevõtja jätkusuutlikkusele negatiivne mõju.

ÜVVK teenust osutava vee-ettevõtja seisukohast aga langeks määrusekohase metoodika distsiplineeriva mõju tõttu arvestamata vee ja reovee osakaal, mis vähendaks ÜVVK teenuse osutamise kulusid (nii opereerimis- kui ka kapitalikuludid) ning endiste rikkujatega sõlmitaks ametlikud teenuselepingud, mis suurendaks vee-ettevõtja kliendi- ja tulubaasi. See võib omakorda suurendada vee-ettevõttekrediidi- ja maksevõimekust ning suurendada vee-ettevõtte jätkusuutlikkust ja elujõulisust. Ebaseadusliku ÜVVK teenuse maksumuse määramise mõistes vee-ettevõtete halduskoormus mõnel juhul mõnevõrra tõuseks, kuna osa arvutusmetoodikaid, nt sademevee arvestusliku äravoolu arvutus vastavalt pindalale, võib tekitada vee-ettevõtjale teatud määral lisatööd ja ajakulu. Samas aga vähendaks ühtsetel alustel kehtestatud riikliku metoodika rakendamine vaidlus(tus)te ja kohtukaasuste riski, st protsesside menetlusaega ja -kulusid, mis on oluliselt ressursimahukamad kui määruse eelnõus toodud arvutusmetoodikad.

**Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.** Mõju on KOVi ülesandeks antud avaliku teenuse (ÜVVK teenuse) pakkumisele, selle kvaliteedile, menetluste kestusele, protsesside läbipaistvusele ja KOVi suutlikkusele ülesannet täita. ÜVVK teenus on avalik teenus, mille tagamine on KOVi ülesanne ja mille osutamine on tavaliselt delegeeritud vee-

ettevõtjale. Määruses esitatud meetodika rakendamine mõjutab positiivselt ÜVVK teenuse osutamist järgmiselt:

- Võimaldab ebaseadusliku tarbimise eest selgetel alustel hüvitist küsida.
- Olles distsiplineeriva mõjuga, vähendab rikkumiste arvu. Tänu meetodika distsiplineerivale mõjule langeks arvestamata vee ja reovee osakaal, mis vähendaks teenuse osutamise kulusid (nii opereerimis- kui ka kapitalikulused), mis omakorda vähendab KOVi vahenditest vee-ettevõtja toetamise vajadust (nt asendusinvesteeringute tegemisel).
- Soodustab ametlike teenuslepingute sõlmimist. Tänu meetodika distsiplineerivale mõjule sõlmitakse endiste rikkujatega ametlikud teenuslepingud, mis suurendaksid vee-ettevõtja tulubaasi. Kui KOV (või KOVi asutus) osutab ise ÜVVK teenust, suureneb otseselt KOVi tulubaas. Kui tegu on eraõigusliku vee-ettevõttega, mille osanik(ud) on üldjuhul KOV(id), suureneb KOVi tulu kaudselt.
- Meetodikal on kaudne positiivne mõju teenuse kvaliteedile (rohkem vahendeid taristu korrashoiuks jne), kuna teenuse kulud vähenevad ja tulud kasvavad.
- Samuti oleks hüvitise määramise ja väljanõudmise protsess eeldatavalt lihtsam (menetlusaeg lühem, vaidlusi vähem).
- Ühtse meetodika kehtestamine suurendab ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise eest hüvitise määramise protsessi läbipaistvust. Kui KOV (asutus) pakub otse ÜVVK teenust, on mõju otsene, kuid kui hüvitist küsib vee-ettevõtja, on ikkagi tegu KOVile kuuluva kommunaalteenuse protsesside läbipaistvuse kasvuga.

Mõju KOVide enesekorraldusõigusele. Seni otsustas ametlikult KOV (ÜVVK kasutamise eeskirjas), millise meetodika alusel ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise hüvitis määratakse, kuid selle määruse alusel kehtestatakse riiklikult ühtne meetodika. Seega väheneb KOVi võimalus korraldada talle antud ülesannet enda valitud viisil. Kuna aga KOVide meetodikaid tegelikkuses ei ole kusagil rakendatud, siis ei muutu määruse jõustumisel KOVide otsustamisõigust silmas pidades sisuliselt midagi ehk tegemist on väheolulise negatiivse mõjuga.

**Mõju regionaalarengule.** Määrusel on väheoluline positiivne mõju regionaalarengule. Määruses sätestatud meetodikal on piirkondlike sotsiaalmajanduslike erinevusi vähendav toime, sest meetodika on kõikidele piirkondadele üks (võrreldes senise olukorraga, kus KOVides olid erinevad meetodikad), sõltumata enam sellest, millises asulas või regioonis ebaseaduslik ÜVVK tarbimine aset leiab. Seeläbi tagatakse tarbijate võrdne kohtlemine kõigis regioonides.

## **5. Määruse rakendamisega seotud tegevus, rakendamiseks vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud**

Vee-ettevõtjatele ja KOVidele määruse rakendamisega kaasnevad tegevused ning võimalikud kulud ja tulud on analüüsitud määruse mõjude juures. Kulud kaasnevad ka ÜVVK teenust ebaseaduslikult kasutanud juriidilistele ja füüsilistele isikutele sõltuvalt ebaseaduslikult tarbitud ÜVVK teenuse mahust (sõltub ebaseadusliku ühenduse tuvastatud kestusest) ja vee-ettevõtja tegevuspiirkonnas kehtivatest ÜVVK teenuse hindadest.

Näiteks olukorras, kus avastati ebaseaduslik kanalisatsiooniteenuse tarbimine (tegelik veetarbimine teada), ent ebaseadusliku ühenduse tegelikku kestust ei olnud võimalik tuvastada, mistõttu tuleb lähtuda määruse eelnõu kohaselt maksimaalsest kestusest (12 kuud), siis



kanalisatsiooniteenuse hinna 2 €/m<sup>3</sup> korral jääb mõõdetud aastase veetarbimise 30 m<sup>3</sup> kuni 1000 m<sup>3</sup> korral ebaseadusliku kanalisatsiooniteenuse maksumus vahemikku 600 kuni 20 000 eurot nii juriidilistele kui ka füüsilistele isikutele.

Kui aga tegelikud tarbimismahud puuduvad, on leibkonna suuruse 2,2 (keskmine leibkonna suurus 2020. a) korral ebaseadusliku kanalisatsiooniteenuse maksumus 12 kuu jooksul kanalisatsiooniteenuse hinna 2 €/m<sup>3</sup> korral füüsilistele isikutele kokku 1606 eurot.

Kui tegelikud tarbimismahud puuduvad, jääb juriidiliste isikute puhul 25 mm kuni 50 mm toru sisediameetri korral (ühendustoru töötab kogu ristlõikega 12 tundi ööpäevas vee voolukiirusega 0,5 m/s) ebaseadusliku kanalisatsiooniteenuse maksumus 12 kuu jooksul kanalisatsiooniteenuse hinna 2 €/m<sup>3</sup> korral vahemikku 7740 kuni 30 960 eurot.

Paakauto mahuti tühjendamise korral jääks 5 m<sup>3</sup> kuni 50 m<sup>3</sup> mahuti suuruse korral ebaseadusliku puhastamise maksumus 150 kuni 1500 euro vahele (kui piirkonnas on kanalisatsiooniteenuse hind 2 €/m<sup>3</sup>).

Eespool esitatud näited ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise hüvitiste korral näitavad, et füüsiliste isikute hüvitised on mõistlikud, arvestades Eesti keskmist leibkonna sissetulekut, ning füüsiliste isikute hüvitised ei ole ebaproportsionaalselt suured võrreldes juriidiliste isikute hüvitistega.

## **6. Määruse jõustumine**

Määrus jõustub tagasiulatuvalt alates 1. juulist 2023. a. Teadaolevalt ei ole alates ÜVVKSi jõustumisest ehk alates 1. juulist 2023. a esitatud hüvitise maksmise nõudeid ebaseadusliku ÜVVK kasutuse eest. Määruse tagasiulatuvalt jõustamine on vajalik selleks, et oleks võimalik vastutusele võtta neid ebaseaduslikult ÜVVK teenust kasutanud isikuid, kes kasutasid teenust perioodil, mil ÜVVKS oli jõustunud, ent käesolev määrus ei ole veel jõustunud.

Ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutamise tuvastamisel koostatakse akt. Kui akt koostati 1. juulist 2023 kuni käesoleva määruse Riigi Teatajas avaldamiseni, siis loetakse koostatud aktid õiguspärasteks, kui need on koostatud akti koostamise hetkel kehtinud kohaliku omavalitsuse üksuses kehtestatud korra alusel ning nende aktide alusel saab käesoleva määruse kohaselt esitada ebaseadusliku ÜVVK teenuse kasutajale kahjunõude.

## **7. Eelnõu koostamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon**

Määruse eelnõu saadetakse koostamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Justiitsministeeriumile ning Sotsiaalministeeriumile. Määruse eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks Eesti Omanike Kesklidule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Keemiatööstuse Liidule ja Eesti Toiduainetööstuse Liidule eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.